

Natura 2000

– ABC dla turystyki

INSTYTUT
NA RZECZ
EKOROZWOJU

Suplement 2016

Spis treści

Wstęp	5
Natura 2000, czyli niezwykle 994 miejsca w Polsce	6
Praktyka zarządzania siecią Natura 2000	7
Nic o nas bez nas – konsultacje PZO	8
Zagrożenia, ochrona a udostępnianie	10
Turystyka dziś i jutro	12
Bliżej natury	12
Bezpiecznie i blisko	14
Atrakcyjnie i ciekawie	15
Nowe miejsca, niespotykane wrażenia	15
Styl życia	16
Krok po kroku	17
Lokalizacja	17
Wiedza na temat obszaru	17
Planowanie	20
Ocena oddziaływania na środowisko	20
Wpływ na Naturę 2000	22
Przykłady	23
Sugestie, wskazówki, podpowiedzi	26
Znajomość obszarów Natura 2000	26
Skąd czerpać wiedzę?	26
Współpraca - zróbmy to razem	27
Dbajmy o nasze	28
Bogata oferta	28
Promocja a obszary Natura 2000	30
Certyfikaty ekologiczne	32
Wnioski i podsumowanie	33

Autorka opracowania: Aleksandra Atłowska

Projekt graficzny i skład: Małgorzata Siwa, EFEKT STUDIO Sp. z o. o.

Redakcja: Cezary Molski

Zdjęcia: Michał Bielewicz, Katarzyna Dmochowska, Marcin Kalbarczyk,
Krzysztof Konieczny, Marcin Kurnik, Ludwik Ryncarz.

Szczególne podziękowania należą się fotografom za udostępnienie zdjęć.

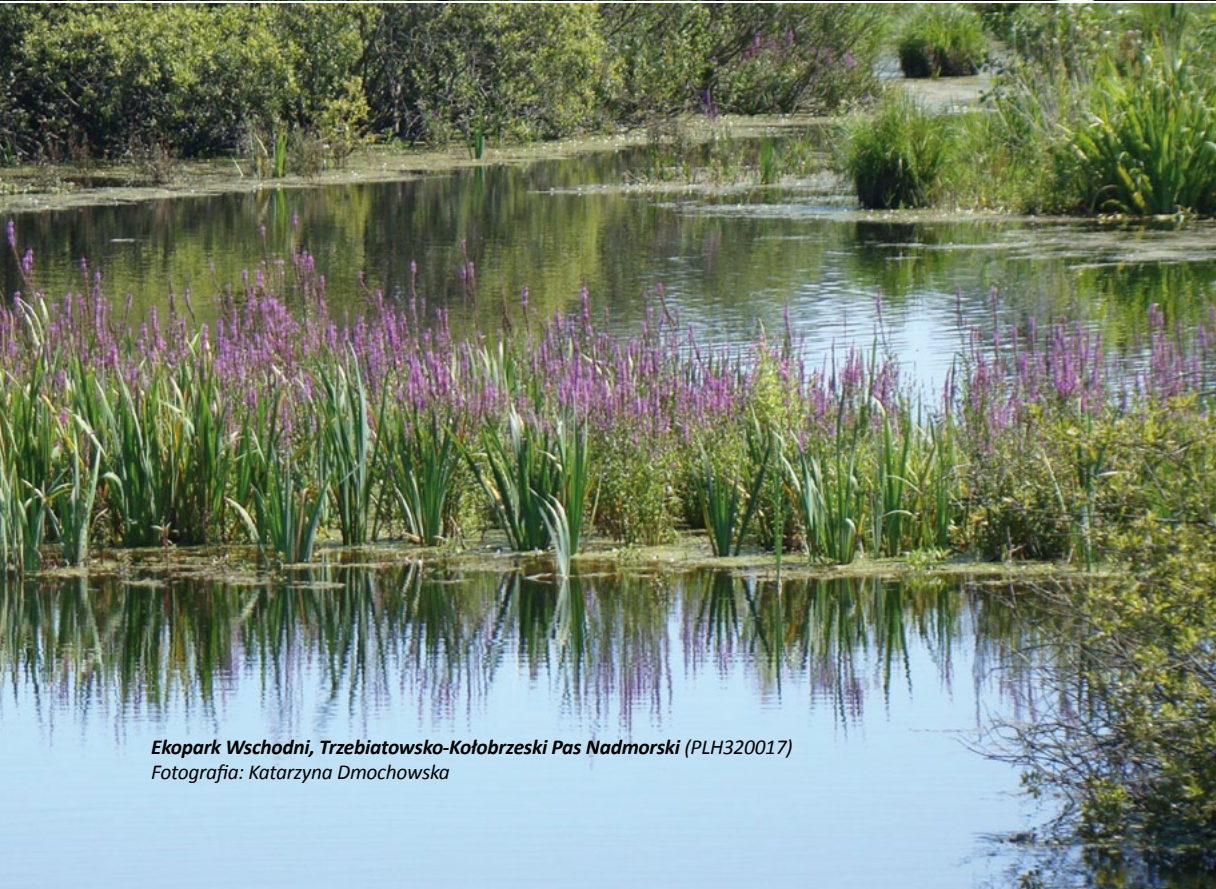
Opracowanie zostało zrealizowane przez Fundację Instytut na rzecz Ekorozwoju w ramach projektu „Agroturystyka przyjazna Naturze 2000 (cykl szkoleń)” dofinansowanego ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Fundacja Instytut na rzecz Ekorozwoju (InE) jest pozarządową organizacją typu think-tank powstałą w 1990 r. InE zajmuje się promowaniem i wdrażaniem zasad oraz rozwiązań służących zrównoważonemu rozwojowi Polski.

Ekopark Wschodni, Trzebiatowsko-Koło-brzeski Pas Nadmorski (PLH320017)
Fotografia: Katarzyna Dmochowska

Ekopark Wschodni, Trzebiatowsko-Koło-brzeski Pas Nadmorski (PLH320017)
Fotografia: Katarzyna Dmochowska

Wstęp

Sieć Natura 2000 funkcjonuje w Polsce od ponad 11 lat i... czy w pełni jesteśmy świadomi czym jest ta sieć obszarów? Czy w prosty i jasny sposób jesteśmy w stanie je docenić nie tylko jako przyrodnicy, ale i turyści? Czy widzimy w nich szansę na edukację młodszych pokoleń i sposób na odpowiedzialne prowadzenie działalności np. turystycznej?

Wiele działań podjęto by odpowiedzi na te pytania były w naszym społeczeństwie obecne. Przyczyniły się do uświadomienia znacznej części społeczeństwa roli, jaką pełnią poszczególne obszary dla ochrony bioróżnorodności całej Europy, której jesteśmy częścią. Ważnym ich zadaniem było dostarczenie praktycznej wiedzy o możliwościach i warunkach korzystania i gospodarowania na terenach objętych ochroną w formie obszarów Natura 2000.

Pomimo szerokiej edukacji, informacji i promocji powyższe pytania pozostają wciąż aktualne, a Natura 2000 ciągle jeszcze jest nazywana nową formą ochrony przyrody, a niektórzy postrzegają ją także jako blokadę rozwoju gospodarczego.

Sieć Natura 2000 jest nie tylko ideą, której celem jest zachowanie różnorodności biologicznej przy uwzględnieniu wymagań gospodarczych, społecznych, kulturowych i regionalnych. To także miejsca, gdzie różnorodność ta łączy się w praktyczny sposób z codziennością mieszkańców tych obszarów, z tradycjami i aktywnością zawodową, dając im możliwość odpowiedzialnego czerpania z tego bogactwa.

Celem niniejszego opracowania jest uzupełnienie wiedzy sprzed 5 lat na temat sieci obszarów Natura 2000 w Polsce w zakresie przydatnym dla osób i podmiotów planujących zrównoważoną działalność turystyczną. Jest próbą nakierowania na odpowiedni sposób podejścia do planowania i realizacji zamierzeń turystycznych.

Natura 2000, czyli niezwykle 994 miejsca w Polsce

Europejska Sieć Ekologiczna Natura 2000 powstała dla zachowania cennych w skali Europy ze względu na ich zagrożenie wyginięciem, typów siedlisk przyrodniczych i gatunków roślin i zwierząt. Obecnie w Polsce sieć Natura 2000 zajmuje prawie 1/5 powierzchni lądowej kraju. W jej skład wchodzi: 849 obszarów siedliskowych oraz 145 obszarów ptasich.

Sieć Natura 2000, choć od samego początku stanowiła wyróżnik miejsc często nieznanymi w Polsce, to spotykała się z krytyką nie tylko na poziomie lokalnym, ale także regionalnym i krajowym. Dlatego w rozumieniu czym jest i jak funkcjonują obszary Natura 2000 kluczowe było opracowanie broszury Instytutu na Rzecz Ekorozwoju „Natura 2000 ABC dla turystyki” autorstwa Jolanty Kamienieckiej i Bożenny Wójcik. Po raz pierwszy w sposób kompleksowy zebrano i przeanalizowano informacje na temat celów powstania i podstaw prawnych, ogólnej charakterystyki wraz ze wskazaniem możliwych zagrożeń dla sieci Natura 2000. Jest ona aktualna w praktycznym zakresie do dziś i dostępna na stronach internetowych.

Od czasu jej wydania dokonano oceny kompletności sieci w Polsce, w wyniku której uznano, że nadal nie wszystkie gatunki i siedliska są wystarczająco chronione. Odbyło się to z udziałem Komisji Europejskiej i polskich specjalistów z różnych dziedzin przyrodniczych. Uwzględnione zostało też stanowisko organizacji pozarządowych. W efekcie odbytych spotkań wskazano konieczność uzupełnień.

Po dwóch latach pracy w październiku 2012 r. została przekazana do Komisji Europejskiej lista uzupełniająca sieć obszarów Natura 2000 w Polsce, wśród których znajdowały się obszary:

- 22 nowe,
- 16 powiększane już wyznaczone,
- 24 istniejące, dla których wprowadzono zmiany granic.

■ Praktyka zarządzania siecią Natura 2000

Przetrwanie przedsiębiorstw na konkurencyjnym rynku zależy w głównej mierze od sprawnego systemu zarządzania. Podobnie sieć Natura 2000 potrzebuje do swojego istnienia wyznaczenia podmiotów za nią odpowiedzialnych, zaplanowanych działań i monitorowania efektów ich realizacji.

W Polsce nadzór nad obszarami Natura 2000 w województwach sprawuje właściwy regionalny dyrektor ochrony środowiska, a na obszarach morskich - dyrektor urzędu morskiego. Jeżeli obszar w całości lub w części obejmuje teren parku narodowego do nadzoru może być wskazany dyrektor tego parku.

Obowiązkiem nadzorujących jest sporządzenie dokumentów strategicznych zwanych planami zadań ochronnych (w skrócie PZO). Powinny one być wykonane w terminie 6 lat od powstania obszaru. Ich celem jest zaplanowanie w konkretnym obszarze Natura 2000 działań ochronnych dla cennych gatunków zwierząt, roślin oraz siedlisk, określanych jako **przedmioty ochrony**.

Dla obszaru Natura 2000, dla którego ustanowiono plan ochrony lub obszar ten pokrywa się w całości lub w części z rezerwatem przyrody, parkiem narodowym, parkiem krajobrazowym lub terenem nadleśnictwa, dla których sporządzono stosowne dokumenty planistyczne uwzględniające zakres planu zadań ochronnych, a także dla obszaru znajdującego się w obszarach morskich PZO nie wykonuje się.

Od 2009 roku trwają intensywne prace nad sporządzaniem PZO na terenie całego kraju. Od strony prawnej jest to wywiązywaniem się Polski ze zobowiązań wynikających z dyrektyw unijnych. Brak podejmowania działań dla zachowania stanu siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków byłoby naruszeniem obowiązującego prawodawstwa unijnego.

Plan zadań ochronnych zawiera w szczególności:

- opis granic i mapę obszaru,
- identyfikację istniejących i potencjalnych zagrożeń,
- określenie działań ochronnych (cele, wskazanie podmiotów odpowiedzialnych za ich wykonanie i obszarów ich wdrażania),
- wskazania do niezbędnych zmian w istniejących dokumentach planistycznych różnego szczebla.

Plan ustanawiany jest w drodze aktu prawa miejscowego w formie zarządzenia regionalnego dyrektora ochrony środowiska na okres 10 lat. Stanowią one ważne źródło informacji co jest w danym obszarze chronione, jakie są warunki gospodarowania oraz jakie zdiagnozowano zagrożenia, a w konsekwencji jakie sposoby ochrony zostaną zastosowane. To praktyczna wiedza, która pozwala na opracowanie atrakcyjnej oferty, opartej o unikalne gatunki przyrodnicze z poszanowaniem wymagań ich występowania. Odpowiada ona nie tylko co stanowi element wyróżniający okolice danej miejscowości, ale także kiedy i w jaki sposób można te okolice eksplorować.

■ Nic o nas bez nas – konsultacje PZO

Niezwykle ważnym i koniecznym elementem prac nad tworzeniem PZO są konsultacje społeczne. Po poinformowaniu o przystąpieniu do opracowywania projektu dokumentu, sporządzający zaprasza do współpracy przedstawicieli lokalnej społeczności i innych podmiotów czy instytucji zainteresowanych terenem opracowania. W tym celu tworzy się Zespoły Lokalnej Współpracy (w skrócie ZLW).

Pożądanym jest aktywny udział przedstawicieli wszystkich zainteresowanych stron. Praca ZLW odbywa się podczas spotkań, w których uczestniczą: rolnicy, przedsiębiorcy, leśnicy, rybacy, członkowie organizacji pozarządowych, reprezentanci lokalnych samorządów, regionalnych zarządów gospodarki wodnej, wojewódzkich zarządów melioracji i urzędów wodnych, placówek naukowych, Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad oraz mieszkańcy, którzy chcą aktywnie włączyć się ze względu na swoje zainteresowania lub interesy.

Dotychczasowe doświadczenia pokazują, że różny jest poziom zaangażowania i aktywność osób zaproszonych do współtworzenia PZO. Jednak już sama obecność na spotkaniach przyczynia się upowszechnienia wiedzy na temat wartości obszaru, którego dotyczą. Bardziej aktywnym umożliwia merytoryczne włączenie się do dyskusji, zaprezentowanie własnych wniosków, wyrażenie obaw i uzyskanie odpowiedzi na nurtujące pytania.

Aktywność biorących udział jest dla sporządzających PZO istotnym źródłem wiedzy na temat zagrożeń dla przedmiotów ochrony. Pomaga tym samym na lepsze zaplanowanie działań ochronnych szczególnie tych, które mogłyby się wiązać się ze zmianą dotychczasowego sposobu użytkowania gruntu i ewentualną utratą dochodowości.

Obowiązujące przepisy przewidują w tym zakresie możliwość zawierania umów cywilno-prawnych pomiędzy RDOŚ, a właścicielami gruntów oraz korzystanie z płatności w ramach pakietów rolnośrodowiskowych przewidzianych w PROW na lata 2014-2020.

Przekazywana mieszkańcom chronionych terenów, lokalnym władzom i pozostałym zainteresowanym, w procesie sporządzania PZO wiedza pochodzi bezpośrednio od specjalistów z różnych dziedzin nauk przyrodniczych, opracowujących projekt dokumentów na zlecenie RDOŚ.

Efektem odbytych spotkań są nierzadko modyfikacje przyjętych rozwiązań w planowaniu działań ochronnych mające na celu dążenie do pogodzenia interesów zainteresowanych stron z ochroną przyrody. Praca ZLW pozytywnie wpływa na jakość przygotowywanych dokumentów oraz ich zrozumienie i akceptację, która znacząco zwiększa szansę na ich realizację.

W Polsce ustanowionych jest 441 planów zadań ochronnych, do końca roku 2016 roku planowane jest sporządzenie kolejnych 60, które aktualnie są opracowywane.

*Jastrząb na terenie Puszczy Sandomierskiej (PLB180005)
Fotografia: Marcin Kurnik*

■ Zagrożenia, ochrona a udostępnianie

Dla obszarów NATURA 2000 opracowano listę głównych zagrożeń, czyli przewidywanych, negatywnych oddziaływań na gatunki i siedliska. Znalazły się na niej m.in. *Sporty i różne formy czynnego wypoczynku, rekreacji, uprawiane w plenerze*. Wśród nich wymieniono: żeglarstwo, (motorowe i niemotorowe sporty wodne), turystykę pieszą, jazdę konną i jazdę na pojazdach niezmotoryzowanych, pojazdy zmotoryzowane, turystykę górską, wspinaczkę, speleologię, rekreacyjną turystykę jaskiniową, lotniarstwo, szybownictwo, paralotniarstwo, narciarstwo (w tym poza trasami), inne rodzaje sportu i aktywnego wypoczynku. Kolejna grupa to *Infrastruktura sportowa i rekreacyjna*, to jest: pola golfowe, kompleksy narciarskie, stadiony, bieżnie, tory wyścigowe, hipodromy, parki rozrywki, boiska sportowe, kempingi i karawaningi, inne kompleksy sportowe i rekreacyjne a także wieże i platformy widokowe służące do obserwowania przyrody.

Ponadto stwierdzono, że rekreacji i turystyce może towarzyszyć *Inna ingerencja i zakłócenia powodowane przez działalność człowieka*, do której należy m.in. wydeptywanie, usuwanie drzew przydrożnych, stawianie ogrodzeń.

Niektóre działania mogą być poważnym zagrożeniem w jednym obszarze, podczas gdy w innym w ogóle nie go stanowią. Np. wycięcie kilku drzew przydrożnych w dużym leśnym obszarze może być bez znaczenia, ale w przypadku objętej ochroną jako obszar Natura 2000 alei drzew będącej siedliskiem życia pachnicy dębowej (rodzaj chrząszcza) może doprowadzić do jego utraty w tym miejscu.

W różnych regionach Polski inne rodzaje zagrożeń mogą stwarzać problemy dla zachowania przyrody w dobrym stanie. W górskich obszarach Natura 2000 problemem może być uprawianie narciarstwa (zwłaszcza poza trasami) i nadmierna rozbudowa infrastruktury z nim związanej. Nad morzem niebezpieczne jest wydeptywanie wydm porośniętych rzadkimi roślinami, a nad jeziorami nadmierna, niekontrolowana penetracja brzegów powodująca niszczenie roślinności i płoszenie ptaków w okresie lęgowym.

Czy to oznacza konflikt z rozwojem turystyki? Nie, lista referencyjna pomaga w sposób jednolity we wszystkich obszarach zidentyfikować istniejące i mogące w przyszłości wystąpić zagrożenia. **Ważne jest to, że zagrożenie odnosi się do konkretnego gatunku czy siedliska, nie do ca-**

łego obszaru, czyli sugeruje odpowiedni rodzaj zachowań w zakresie udostępniania obszarów Natura 2000, w zależności od występowania poszczególnych gatunków.

W tym miejscu pojawiają się konkretne przeciwdziałania zagrożeniom – sposoby na ich złagodzenie lub wyeliminowanie. Działania dotyczące turystyki i rekreacji polegają najczęściej na:

- **kanalizowaniu ruchu turystycznego,**
- **strefowaniu ruchu turystycznego (np. zachowanie bezpiecznej odległości od miejsc wrażliwych na presję ze strony ludzi),**
- **wskazaniu konieczności opracowywania programów rozwoju turystyki zrównoważonej z uwzględnieniem ochrony gatunków i roślin,**
- **czasowych ograniczeniach pewnych form uprawiania turystyki (np. poza okresem lęgowym ptaków)**

oraz w odniesieniu do oferty na wskazywaniu alternatyw dla obserwacji chronionych gatunków w ich naturalnym siedlisku.

Dzisiaj już wiemy, że w większości obszarów turystyka nie stanowi zagrożenia dla Natury 2000, jeżeli świadomość wszystkich tworzących i korzystających z turystyki jest na odpowiednim poziomie teoretycznym i praktycznym.

Turystyka masowa a środowisko, Tatrzański Park Narodowy, jezioro Morskie Oko.
Fotografia: Katarzyna Dmochowska

Turystyka dziś i jutro

W ciągu ostatnich lat obserwowane są zmiany panujących trendów w turystyce. Do najbardziej zauważalnych należy rosnące zainteresowanie autentycznością, zwłaszcza środowiskiem naturalnym i aktywnymi formami jego poznawania. Odchodzi się od turystyki masowej na rzecz indywidualnej, mającej lepiej zaspokoić jednostkowe potrzeby wynikające z zainteresowań, chęci utrzymania sprawności fizycznej i formy psychicznej.

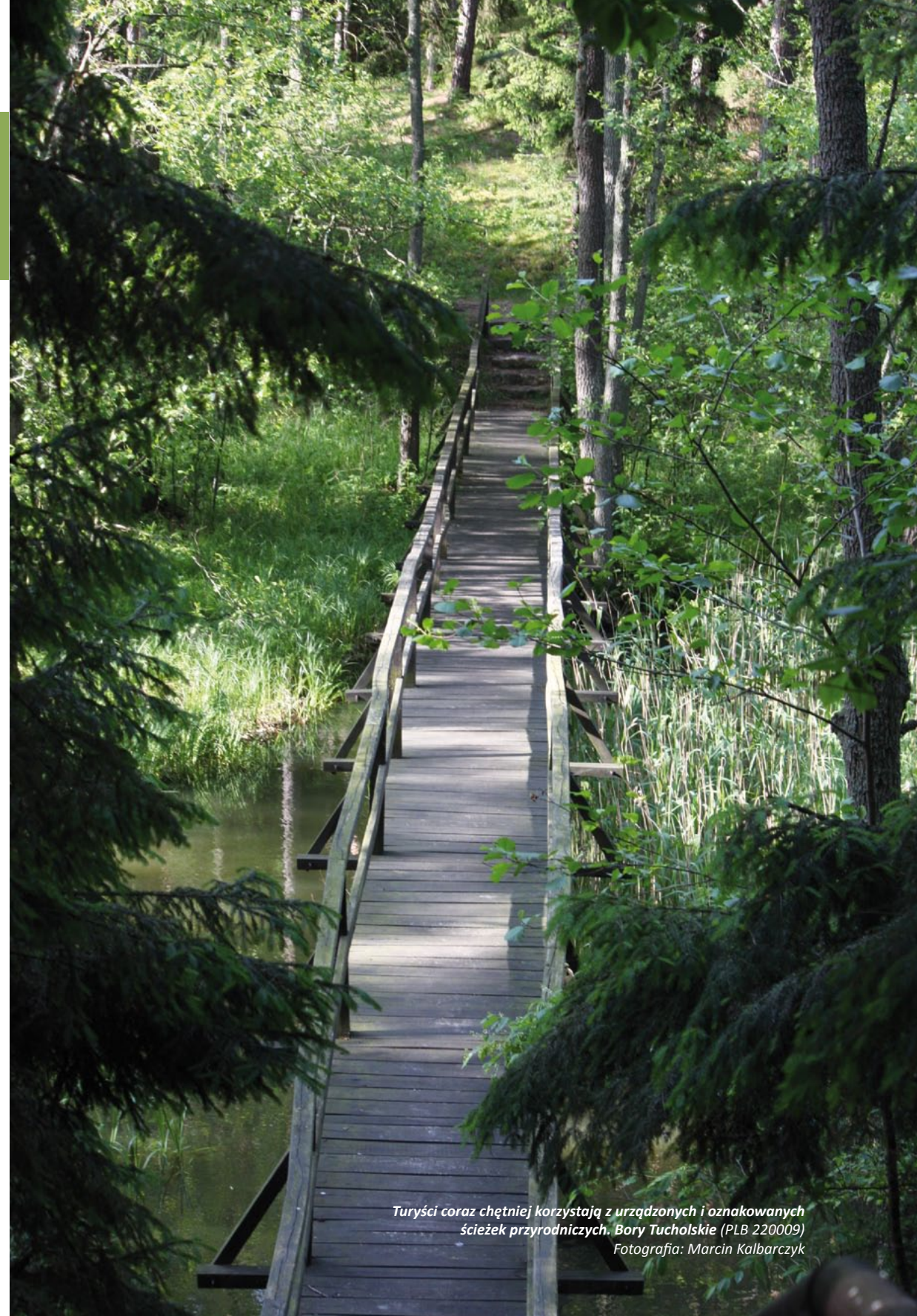
■ Blżej natury

Wraz z rozwojem gospodarczym i jego skutkami, a równocześnie prowadzeniem wielu prośrodowiskowych działań edukacyjno-uświadamiających, rośnie świadomość ekologiczna i poszanowanie dla przyrody. Odpoczynek z dala od wielkomiejskiego zgiełku, zanieczyszczonego powietrza, hałasu związanego z rozwijającą się infrastrukturą transportową, sąsiedztwa uciążliwych inwestycji i innych dobrodziejstw cywilizacji coraz częściej staje się naturalną potrzebą ludzi. Wzrasta liczba turystów szukających odpoczynku w cichej i spokojnej okolicy, w otoczeniu przyrody, wśród krajobrazów o naturalnych cechach.

Potwierdzają to różne badania ankietowe m.in. to, przeprowadzone w 2011 roku przez Instytut na rzecz Ekorozwoju „Turyści a Natura 2000”.

Wynika z niego, że około 60% badanych planując urlop chciałoby aktywnie wypoczywać w miejscach o szczególnych walorach przyrodniczych, wyposażonych w infrastrukturę taką jak np. ścieżki przyrodnicze.

Ankietowani mieli świadomość zagrożeń dla środowiska także i ze strony turystów, wskazując masowy ruch turystyczny już na trzecim miejscu.

*Turyści coraz chętniej korzystają z urządzonych i oznakowanych ścieżek przyrodniczych. Bory Tucholskie (PLB 220009)
Fotografia: Marcin Kalbarczyk*

Równocześnie pytani o czynniki wpływające na ochronę walorów przyrodniczych wysoko ocenili właściwe zachowania turystów.

Badanie wykazało, że większość turystów wybierała miejsca wypoczynku w okolicy, gdzie są obszary Natura 2000, postrzegając to jako dodatkowy atut. Dla niektórych było to wręcz najważniejsze kryterium wyboru. Niemal co dziesiąty badany był szczególnie zainteresowany kontaktem z przyrodą, a brak zainteresowania zadeklarowała tylko nieliczna grupa badanych.

Zdecydowana większość badanych postrzega istnienie obszarów Natura 2000 jako wartość świadczącą o atrakcyjności terenu, który ma szansę przyciągać turystów i tym samym przyczynić się do rozwoju danego regionu.

Również z badania konsumentów usług turystycznych zrealizowanego przez TNS OBOP dla Polskiej Organizacji Turystycznej wynika duże znaczenie elementów przyrodniczych przy organizacji wyjazdów. Tak zadeklarowało 85% badanych. Wśród czynników wpływających na zadowolenie turystów, przyroda znalazła się na drugim miejscu za atmosferą wyjazdu, co warto wykorzystać by zachęcić turystów do przyjazdu.

■ Bezpiecznie i blisko

Na wybór miejsca wypoczynku coraz większy wpływ ma poczucie bezpieczeństwa podróży i pobytu. Ocenia się, że ze względu na światowe zagrożenie terroryzmem znaczenie tego czynnika będzie rosło. Wobec tego częściej wybierane będą miejsca wypoczynku bardziej dostępne, leżące bliżej miejsca zamieszkania. Może więc nastąpić wzrost liczby turystów wybierających wypoczynek w kraju.

Do rezygnacji z letnich wyjazdów zagranicznych mogą też zachęcić pojawiające się w ostatnich latach długotrwałe upały. Zapewne znaczna część podróżujących wybierze rodzime tereny interesujące przyrodniczo.

■ Atrakcyjnie i ciekawie

Nieważne gdzie, ale po co wyjeżdżamy na urlop i co możemy podczas niego przeżyć – taka maksyma towarzyszy w duszy każdego turysty, dlatego obszary Natura 2000 i sąsiadujące z nimi tereny stają się coraz bardziej atrakcyjne ze względu na zagospodarowanie turystyczne. Przyczyniają się do tego szczególnie dyrekcje parków narodowych, krajobrazowych, Lasy Państwowe, lokalne samorządy i stowarzyszenia. Stale urozmaicana jest oferta ośrodków edukacyjno-dydaktycznych, rośnie liczba ścieżek edukacyjnych, rowerowych, polan i wiat rekreacyjnych, wież widokowych. Organizowane są tematyczne imprezy (np. grzybobranie), konkursy i lokalne święta. Nieodłączną częścią tych działań jest prowadzona w rozmaitych formach promocja i edukacja. Wydawane i rozpowszechniane są mapy, broszury edukacyjne, informatory, opisy ścieżek, przewodniki.

To wszystko sprawia, że krajowe wyjazdy w mniej doceniane miejsca wypoczynku stają się coraz bardziej atrakcyjne i przestają być postrzegane jako nudne. Ważne jest by osoby oferujące noclegi i atrakcje pokazywały spektrum możliwości spędzania czasu wolnego na pogodę i niepogodę.

■ Nowe miejsca, niespotykane wrażenia

Obserwuje się u podróżujących wzrastającą chęć odkrywania nowych miejsc i doznawania nowych wrażeń, co możliwe jest w otoczeniu dzikiej przyrody. Spływ kajakowy nieuregulowaną rzeką z powalonymi drzewami zawsze będzie bardziej ekscytujący niż uregulowanym kanałem.

Wraz z powstaniem sieci Natura 2000 wiele nieznanych powszechnie a pięknych i interesujących miejsc zostało „odkrytych”. Przykładem tego jest wzmożony napływ turystów w Dolinę Rospudy po głośnej w mediach sprawie planowanej budowy drogi. Wcześniej mało kto słyszał o tym pięknym miejscu.

Styl życia

Coraz więcej ludzi negatywnie odbiera pośpiech, jaki towarzyszy życiu w dzisiejszym świecie. Rodzi się naturalny wewnętrzny opór wobec nadmiaru informacji i wszechobecnych reklam, jedzenia pełnego chemicznych dodatków, codziennego stresu. Jednocześnie promowane są postawy zmierzające do wyciszenia, stosowania zdrowych diet, prostoty w każdym aspekcie życia.

Dlatego oferta zwykłego wypoczynku z pięknym widokiem za oknem połączona z możliwością spacerów wśród odgłosów przyrody, spróbowania tradycyjnych potraw, poza zasięgiem telefonii komórkowej i bez dostępu do Internetu stanie się nie tylko modna, ale coraz bardziej cenna i poszukiwana. Ze względu na ograniczone zasoby czasowe niezbędna będzie dostępność do 2-4 godzin jazdy od miejsca zamieszkania potencjalnych turystów.

Krok po kroku

Lokalizacja

Przystępując do planowania prowadzenia działalności turystycznej, w pierwszej kolejności powinniśmy stwierdzić czy będzie ona prowadzona w granicach lub sąsiedztwie obszarów objętych ochroną przyrody, w tym obszarów Natura 2000.

Najszybciej i najprościej możemy do zrobić na stronie Geoportalu. W tym celu należy wejść na stronę www.geoportal.gov.pl i wybrać **MAPY – dane o charakterze katastralnym**, w **Szukaj** wpisać nazwę miejscowości i kliknąć **szukaj**. Następnie zaakceptować warunki korzystania z usługi i kliknąć duże oczko z prawej strony W wyświetlonym menu wybieramy **Widok**, **Dodaj mapę**, a z listy wybieramy **Serwisy inne**, gdzie na pierwszym miejscu jest **GDOŚ – obszary chronione** i zaznaczamy. Na dole klikamy **Połącz** i **Dodaj** dla zaznaczonych obszarów. Teraz możemy zobaczyć położenie interesujących nas działek w stosunku do przybliżonych granic obszarów chronionych.

Ważne! Jeżeli teren planowany do prowadzenia usług turystycznych leży w granicach parku narodowego, krajobrazowego albo rezerwatu przyrody istotne jest poznanie przepisów prawnych obowiązujących na ich terenie i bezwzględne przestrzeganie nakazów i zakazów.

Wiedza na temat obszaru

Jeśli planujemy działalność na obszarze Natura 2000 lub w jego sąsiedztwie pierwszą kwestią jest zdobycie informacji, czy jest dla niego ustanowiony plan zadań ochronnych. Dokument ten jest najrzetelniejszym

Taki spływ będzie źródłem niezapomnianych wrażeń. Sikórz (PLH 140012)
Fotografia: Ludwik Ryncarz

źródłem wiedzy na temat obszaru i warunków gospodarowania. Zawiera opis przedmiotów ochrony, zagrożeń oraz zaplanowane działania ochronne ze wskazaniem miejsca ich realizacji. To może być kluczowa informacja dla planów prowadzenia przyszłej działalności. Załącznikiem do PZO jest mapa chronionych siedlisk. Bezpieczne jest planowanie lokalizowania wszelkich obiektów, zwłaszcza kubaturowych, poza ich zasięgiem.

W przypadku braku PZO najlepszym źródłem wiedzy jest Standardowy Formularz Danych (w skrócie SDF) sporządzony dla wszystkich obszarów Natura 2000. Formularz ten zawiera opisy i mapy oraz dane kontaktowe podmiotu sprawującego nadzór nad obszarem.

Wiedza na temat specyfiki obszaru może posłużyć identyfikacji potencjalnych grup klientów (np. przyrodnicy, fotograficy, ornitolodzy, młodzież korzystająca z oferty istniejących ośrodków edukacyjnych) lub stanowić źródło inspiracji w działaniach marketingowych oraz wytycznych dla przyszłych turystów.

*Możliwość spotkania „oko w oko” z żubrem może być zachętą dla wielu przyjezdnych. Puszcza Białowieska (PLC 200004)
Fotografia: Marcin Kalbarczyk*

Planowanie

Następny etap powinien polegać na przeanalizowaniu planów realizacji zamierzeń pod kątem ewentualnego wpływu na wartości przyrodnicze obszaru Natura 2000. Być może zmiana lokalizacji, terminów realizacji, parametrów planowanych obiektów czy zastosowanie bardziej przyjaznych środowisku technologii pomoże uniknąć późniejszych konfliktów. Jeśli planowana działalność nie jest zagrożeniem dla ochrony przyrody, możemy wzbogacić ją o nowe elementy

Ocena oddziaływania na środowisko

Kiedy już mamy gotową koncepcję działalności turystycznej na określonym terenie czas na sprawdzenie, czy obejmuje ona przedsięwzięcia wymienione w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (Dz.U.2010.213.1397 z późn. zm.)

Wszystkie wymienione w rozporządzeniu przedsięwzięcia, będą wymagały uzyskania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach (w skrócie DŚU). Wydaje ją najczęściej wójt, burmistrz, prezydent po uzgodnieniu z regionalnym dyrektorem ochrony środowiska. Musi ona być zgodna z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego, jeśli jest uchwalony. Rozporządzenie wyróżnia dwie grupy przedsięwzięć. Mogące zawsze oddziaływać na środowisko będą wymagały przeprowadzenia procedury oceny oddziaływania na środowisko (OOS), czyli wykonania raportu oddziaływania na środowisko (ROŚ), i przeprowadzenia udziału społeczeństwa. Do tej grupy zaliczają się przedsięwzięcia o dużej skali (np. porty, zapory, budowle piętrzące wodę na znaczną wysokość).

Druga grupa to przedsięwzięcia potencjalnie oddziałujące na środowisko. Niektóre z nich będą wymagały przeprowadzenia OOS. Zależy to głównie od wielkości, rodzaju i lokalizacji. Konieczność taką stwierdzą organy administracyjne na podstawie dokumentu - karty informacyjnej przedsięwzięcia (KIP). Czasem od rzetelności jej sporządzenia zależy decyzja o nałożeniu bądź nie, konieczności przeprowadzenia OOS.

Poniższa tabela przedstawia wybrane przedsięwzięcia z tzw. II-giej grupy mogące mieć związek z prowadzeniem działalności turystycznej.

Rodzaj obszaru		Obszary chronione i ich otuliny	Pozostałe obszary
Typ przedsięwzięcia		Powierzchnia zabudowy w ha	
	Trasy narciarskie, tory bobslejowe, wyciągi narciarskie, w tym wyciągi do narciarstwa wodnego, skocznie narciarskie, oraz urządzenia im towarzyszące.	wszystkie	
	Ośrodki wypoczynkowe lub hotele, zlokalizowane poza terenami zabudowanymi i zurbanizowanymi, wraz z towarzyszącą im infrastrukturą.	≥ 0,5	≥ 2
	Stałe pola kempingowe lub karawaningowe.	wszystkie	≥ 0,5
Zabudowa usługowa w tym m.in. placówki edukacyjne, obiekty sportowe, wraz z towarzyszącą jej infrastrukturą:	objęta ustaleniami miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego,	≥ 2	≥ 4
	nieobjęta ustaleniami miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.	≥ 0,5	≥ 2
	Garaże, parkingi samochodowe lub zespoły parkingów wraz z towarzyszącą im infrastrukturą.	≥ 0,2	≥ 0,5
	Parki rozrywki rozumiane jako obiekty przeznaczone do prowadzenia działalności gospodarczej związanej z rozrywką lub rekreacją, pola golfowe, stadiony i tory wyścigowe.	wszystkie	
	Porty lub śródlądowe drogi wodne pozwalające na żeglugę statków o nośności nie większej niż 1 350 t.	wszystkie	
	Przystanie śródlądowe: – dla nie mniej niż 10 statków, w tym statków używanych wyłącznie do uprawiania sportu lub rekreacji, – wykorzystujące linię brzegową na długości większej niż 20 m.	wszystkie	
	Tory wyścigowe lub próbne dla pojazdów mechanicznych.	wszystkie	

Jeśli trudno jest stwierdzić konieczność uzyskania decyzji DŚU pomocą może być przewodnik po rozporządzeniu Rady Ministrów opracowany i udostępniony przez GDOŚ na stronie internetowej.

W przypadku konieczności wykonania raportu, zlecając go musimy zadbować, żeby jego autorzy posiadali odpowiednią dla przewidywanych oddziaływań wiedzę. Dla przedsięwzięć, których realizacja może mieć wpływ na obszary Natura 2000 wśród wykonawców raportu winien znaleźć się przyrodnik, specjalista potrafiący dokonać rzetelnej oceny wpływu na przedmioty ochrony w obszarze, którego dotyczy ocena. Od dobrze wykonanego raportu zależy często możliwość zrealizowania zamiarów.

■ Wpływ na Naturę 2000

Jeśli nasze przedsięwzięcie nie zalicza się do mogących oddziaływać na środowisko, organ wydający decyzję konieczną do rozpoczęcia inwestycji (np. starosta przed wydaniem pozwolenia na budowę) rozważa możliwość potencjalnego wpływu na obszar Natura 2000. Jeśli uzna, że takie oddziaływania mogą wystąpić, sprawę przekazuje do regionalnego dyrektora ochrony środowiska. Ten stwierdza konieczność przeprowadzenia oceny bądź jej brak.

Gdy pojawią się wątpliwości co do wpływu na obszar, bezpieczniej jest sporządzić i przekazać do regionalnego dyrektora informację o planowanym przedsięwzięciu. W większości spraw RDOŚ nie wskazuje potrzeby dokonywania oceny. Podjęcie działań w obszarach Natura 2000 w sytuacji, kiedy potrzeba dokonania oceny była uzasadniona, może prowadzić do nakazu natychmiastowego wstrzymania prac.

Niebezpieczne są sytuacje, gdy nie ma wymogu uzyskiwania pozwoleń na pewne działania, a stanowią one zagrożenie dla przyrody chronionej w obszarach Natura 2000. Przykładem tego jest np. uprawianie jazdy quadami po terenach o dużej wrażliwości siedlisk przyrodniczych.

Pozwolenie na prowadzenie działalności na obszarze Natura 2000 może zawierać warunki, do spełnienia których prowadzący działalność będzie zobowiązany.

■ Przykłady

Dobrym przykładem integracji trzech miast leżących nad rzeką jest projekt „Wykorzystanie walorów rzeki Wisły w celu budowy wspólnego produktu turystycznego przez Puławę, Kazimierz Dolny i Janowiec”. Częściowo teren realizacji leży w granicach terenów objętych ochroną w formie obszarów Natura 2000 Małopolski Przełom Wisły (obszar ptasi) i Przełom Wisły w Małopolsce (obszar siedliskowy).

Główny jego cel polega na podniesieniu atrakcyjności turystycznej z wykorzystaniem walorów przyrodniczych Wisły, w tym niezwykłych krajobrazów.

Projekt obejmował adaptację portu rzeczno-jezioro w Puławach do pełnienia funkcji turystyczno-rekreacyjnych z budową bulwaru nadwiślańskiego, przebudowę przystani i wzbogacenie o nowe elementy zagospodarowania terenów nadwiślańskich i infrastruktury turystycznej w Kazimierzu Dolnym oraz budowę przystani żeglujkowej na Wiśle w Janowcu.

*Zagospodarowanie terenu nadwiślańskiego w Kazimierzu Dolnym.
Fotografia: Katarzyna Dmochowska*

Jego realizacja umożliwia uruchomienie regularnej żeglugi pasażerskiej, ale też wodnych taksówek i tramwajów pomiędzy miastami realizującymi projekt. Turyści będą mogli w przyjemny i nieskomplikowany sposób przemieszczać się pomiędzy poszczególnymi atrakcjami turystycznymi i obserwować bogatą przyrodę z ciekawej perspektywy rzeki.

W wyniku wzbogacenia infrastruktury turystycznej usprawnieniu ulegnie organizacja spływów kajakowych wodowanie, cumowanie, obsługa łodzi motorowych i turystycznych. Dla amatorów pieszych wędrówek zachętą będą bulwary nadwiślańskie w każdej miejscowości.

Pozwolenie na realizację tego przedsięwzięcia było obwarowane m.in. wprowadzeniem ograniczenia prędkości łodzi w pobliżu wysp zasiedlanych przez ptaki, zakazem biwakowania na wyspach w okresach lęgów, likwidacją dzikich przystani, 5-cio letnim obowiązkiem monitorowania gatunków szczególnie narażonych na presję turystyczną. Prowadzony monitoring porealizacyjny nie wykazuje negatywnych zmian.

Spodziewany, zwiększony ruch turystyczny korzystnie wpłynie na rozwój realizujących projekt gmin i miasta i branży turystycznej na ich terenie.

Kolejny przykład dotyczy atrakcyjnych dla uprawiania turystyki terenów leśnych i jezior.

Jest to projekt „Budowa i modernizacja systemu ścieżek turystycznych w Nadleśnictwie Sława Śląska dla zabezpieczenia obszarów Natura 2000”.

Na terenie Nadleśnictwa leży Jezioro Sławskie, które podlegało nadmiernej antropopresji związanej z rekreacją na samym jeziorze i jego brzegach. Jezioro to objęte jest granicami obszaru Natura 2000 „Pojezierze Sławskie” (ptasi) i graniczy bezpośrednio z obszarem „Żurawie Bagno Sławskie” chroniącym torfowiska alkaliczne, wyjątkowo cenne i interesujące pod względem ekologicznym, a równocześnie trudne do ochrony ekosystemy.

Po dokonaniu oceny wpływu ruchu turystycznego na strefę brzegową jeziora stwierdzono niekorzystne oddziaływania polegające na wydeptywaniu warstwy runa (ruch pieszy, rowerowy, zmechanizowany oraz hippika), uszkodzenia roślinności brzegowej jeziora, drzew i krzewów i inne będące wynikiem rozpalania ognisk, zaśmiecania i zanieczyszczanie terenu.

Nadleśnictwo, we współpracy z zainteresowanymi podmiotami, podjęło działania zmierzające do zmniejszenia skutków niekontrolowanej antropopresji w analizowanym regionie. Działania te polegały na skanalizowaniu ruchu turystycznego w okolicy innych jezior leżących już poza cennym torfowiskiem. Skanalizowanie i przeniesienie ruchu turystyczno-rekreacyjnego zostało odpowiednio zaplanowane. Następnie rozbudowano infrastrukturę turystyczną i przeprowadzono akcje promocyjne.

Realizacja projektu trwała 2,5 roku. W ramach projektu zbudowano, zmodernizowano i oznakowano ścieżki rowerowe i edukacyjne, powstała widokowa wieża i platforma, plac rekreacyjny, powstał też film edukacyjny, mapa turystyczna a także wiele innych elementów wzbogacających ofertę edukacyjno-turystyczną pozwalającą na jej rozpropagowanie.

Przykłady powyższe potwierdzają możliwość rozwoju turystyki mimo istnienia obszarów Natura 2000 a nawet z wykorzystaniem ich wartości.

*Żeglarstwo może być źródłem wielkiej przyjemności, ale też zagrożeniem dla niektórych chronionych gatunków. Dolina Środkowej Wisły (PLB40004)
Fotografia: Ludwik Ryncarz*

Sugestie, wskazówki, podpowiedzi

■ Znajomość obszarów Natura 2000

Wzrost świadomości w zakresie znaczenia różnorodności biologicznej przejawia się coraz większym zainteresowaniem turystów informacjami na temat wartości przyrodniczych miejsca wybranego na wypoczynek. Organizatorzy (dostawcy) usług turystycznych powinni mieć aktualną wiedzę na temat przyrody i pobliskich obszarów chronionych oraz odpowiedzialnych sposobów korzystania z nich.

■ Skąd czerpać wiedzę?

Wiele interesujących informacji na temat przyrody danego obszaru można znaleźć na licznych stronach internetowych. Zainteresowanym prowadzeniem usług turystycznych w sposób odpowiadający aktualnym potrzebom turystów polecam szczególnie informacyjno-edukacyjny portal internetowy Instytutu na rzecz Ekorozwoju pt. „Natura 2000 a turystyka” (www.natura2000.org.pl).

Oficjalne dane na temat obszarów chronionych znajdziemy na portalach Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska gdzie dostępny jest Centralny Rejestr Form Ochrony Przyrody (crfop.gdos.gov.pl). Informacje przestrzenne o poddanych ochronie obiektach w Polsce zawiera witryna interaktywnych map Geoserwis (geoserwis.gdos.gov.pl). Aktualne i pełne przydatnych informacji o przyrodzie w poszczególnych województwach są strony regionalnych dyrekcji ochrony środowiska.

Jeśli uzyskanie informacji za pośrednictwem Internetu nie jest możliwe lub sprawia trudności, można wystąpić z wnioskiem do odpowiedniego organu administracji państwowej zajmującej się ochroną przyrody

o udostępnienie informacji której szukamy. Zasady udzielania informacji o środowisku oraz formularze wniosków znajdują się również na stronach GDOŚ i RDOŚ.

Turyści pytani w ankietach o źródła wiedzy o obszarach Natura 2000 w bardzo niewielkim stopniu wskazywali przedstawicieli lokalnej branży turystycznej. Warto więc, żeby organizatorzy wyjazdów i właściciele kwater posiadali wiedzę i dysponowali materiałami informacyjnymi, którymi mogliby się dzielić z klientami, a także odpowiednim sprzętem do zdalnego podziwiania osobliwości przyrodniczych.

■ Współpraca – zróbmy to razem

Do właściwego rozwoju turystyki na danym obszarze przyczyniają się przemyślane, spójne i konsekwentne działania podejmowane wspólnie przez podmioty z sektora publicznego i prywatnego. Dotyczy to szczególnie obszarów Natura 2000, na których niezorganizowana turystyka może stanowić zagrożenie. Tworzenie programów rozwoju turystyki z wykorzystaniem obszarów Natura 2000 jako elementu identyfikującego obszar jest korzystne zarówno dla przyrody jak i dostawców różnych usług turystycznych. Stworzenie forum wymiany informacji, promocja i wykorzystywanie rozwijającej się ogólnodostępnej infrastruktury turystycznej udoskonalili ofertę dla odwiedzających określony region. Im więcej różnych podmiotów z danego terenu zaangażuje się w tworzenie, promowanie, marketing i sprzedaż oferty turystycznej, tym powodzenie w prowadzeniu działań jest bardziej pewne.

Jest w Polsce wiele przykładów stowarzyszeń i związków międzygminnych skupionych wokół obiektów lub obszarów przyrodniczych. Realizują wspólne projekty pozyskując środki finansowe na zagospodarowanie turystyczne i promocję swojego regionu.

■ Dbajmy o nasze

Lokalne społeczeństwo powinno aktywnie włączać się w sporządzanie dokumentów strategicznych dla terenu ich zamieszkania. Udział w tworzeniu dokumentów planistycznych gmin, programów i planów rozwoju, programów ochrony środowiska, planów ochrony i zadań ochronnych obszarów chronionych i innych strategii daje szansę autentycznego wpływania na powstające zapisy, które staną się rzeczywistością. W procesie tym prowadzący działalność turystyczną mogą pełnić rolę swoistych ambasadorów przyrody jako atutu przyciągającego turystów. W ich interesie jest, aby powstawały dokumenty, uwzględniające poprawę jakości środowiska, ograniczenie chaotycznej i nieestetycznej zabudowy degradującej krajobraz i ochronę bogactwa przyrodniczego. Czyste środowisko, możliwość doznań estetycznych i bliskiego kontaktu z przyrodą to „produkty”, które znajdują chętnych klientów. Obecne tendencje wskazują, że będzie ich coraz więcej.

■ Bogata oferta

Budowanie atrakcyjnej, różnorodnej oferty powinno odbywać się na różnych poziomach. W ramach jednego obiektu, u jednego dostawcy, w miejscowości, gminie, powiecie. Współdziałanie podmiotów proponujących odmienne usługi da szansę na zaspokojenie jakże różnych oczekiwań gości jednego rejonu. Planując nową działalność lub wzbogacenie istniejącej, należy zacząć od analizy istniejącej oferty i starać się ją uzupełnić.

Większość obszarów o wysokich walorach przyrodniczych ma swoich miejscowych miłośników i znawców. Mogą oni pełnić rolę lokalnych przewodników, wzorem przewodników po zabytkowych miastach. Warto nawiązać z tymi osobami kontakt i zaoferować ich usługi turystom, którzy mogą być zainteresowani skorzystaniem z takiej oferty. Wiedza o przyrodzie przekazywana wśród przyrody przez osoby zaangażowane w jej poznanie i ochronę na pewno spotka się z pozytywnym odbiorem odwiedzających i wpłynie na zadowolenie z pobytu. Takich lokalnych usług przewodnickich jest ciągle mało.

*Ścieżka ornitologiczna. Ujście Warty (PLC080001)
Fotografia: Michał Bielewicz*

■ Promocja a obszary Natura 2000

Natura 2000 jest bezpłatną reklamą obszarów w regionie, kraju a nawet Europie. Nieodłącznym elementem rozwoju każdej działalności jest promocja. Instytucje odpowiedzialne za obszary i inne organizacje, które realizują projekty edukacyjne lub z zakresu czynnej ochrony przyrody rozpowszechniają informacje na temat Natury 2000. Bez udziału organizatorów turystyki wiedza o obszarze ich działania dociera do dużej grupy potencjalnych klientów. Natura 2000 stała się marką rozpoznawalną w całej Europie i coraz bardziej w Polsce. Stanowi rodzaj certyfikatu informującego o ponadprzeciętnych walorach włączonego do sieci obszaru. Postrzegana jest ciągle jako nowa forma ochrony przyrody przez co staje się interesująca.

Fakt sąsiedztwa obszarów Natura 2000 można wykorzystać do promocji swojej działalności. Nadając nazwy obiektom turystycznym warto zastanowić się nad nawiązaniem do nazwy obszaru czy unikatowych składników przyrody, które chroni.

Zajmując się wyrobem pamiątek i gadżetów można wykorzystać wizerunek przedstawiciela rzadkiego gatunku rośliny czy zwierzęcia, który w danej okolicy występuje i jest ważnym powodem powołania obszaru. Wśród turystów spora jest grupa zbieraczy pamiątek z odbywanych podróży. Oryginalność i unikatowość będzie na pewno w tym przypadku atutem odróżniającym od nieśmiertelnych muszelek nad morzem i gwizdzących świstaków w górach.

*Sarna na terenie Puszczy Sandomierskiej (PLB180005)
Fotografia: Marcin Kurnik*

Certyfikaty ekologiczne

Dostawcy usług ekoturystycznych chcący wyróżnić się spośród innych, mogą postarać się o certyfikat potwierdzający jakość oferowanych usług. Warto skorzystać z programów krajowych certyfikujących turystykę zrównoważoną.

Jednym z przykładów jest certyfikat „Blisko Natury”, który jest pierwszym i jedynym ekocertyfikatem w Polsce skupiającym się na ofercie ekoturystycznej, ze szczególnym uwzględnieniem ofert turystyki przyrodniczej. To certyfikat turystyki zrównoważonej, który przyznawany jest obiektom, które posiadają ofertę ekoturystyczną, a samo funkcjonowanie obiektu nie jest uciążliwe dla środowiska. Certyfikat powstał w ramach projektu „Agroturystyka przyjazna Naturze 2000 (cykl szkoleń)” realizowanym przez Fundację Instytut na rzecz Ekorozwoju. W wyniku pilotażowego, bezpłatnego naboru w 2015 roku certyfikat otrzymało 54 członków stowarzyszeń/organizacji turystycznych. Więcej informacji o kolejnych naborach i certyfikacie na stronie www.natura2000.org.pl

Innym wartym uwagi ekocertyfikatem jest Polski Certyfikat Ekologiczny, który został ustanowiony przez Społeczny Instytut Ekologiczny w ramach projektu „Wzorcowa sieć ekoturystyczna Między Bugiem a Narwią”. Certyfikat mogą uzyskać obiekty spełniające szereg wymogów dotyczących ekologii, zarządzania środowiskiem, ochrony przyrody, promocji lokalnej kultury, wspierania lokalnej gospodarki. Więcej informacji na stronie: www.sie.org.pl.

Wnioski i podsumowanie

1. Zrównoważona, dobrze zaplanowana turystyka na obszarach Natura 2000 nie jest zabroniona, a wręcz przeciwnie może być czynnikiem wspierającym ochronę przyrody. Niekontrolowana, jest potencjalnie bardziej szkodliwa niż wyznaczenie warunków dla jej rozwoju.
2. Oceniono, że branża turystyczna wydaje się w niewystarczającym stopniu doceniać wartość Natury 2000 jako atrakcyjnego „produktu turystycznego”, który może przyciągać turystów w dane regiony. Przyczyną tego może być ciągle jeszcze zbyt mała wiedza na temat tej formy ochrony przyrody. Stąd duża potrzeba szkoleń i upowszechniania dobrych praktyk.
3. Współdziałanie różnych podmiotów na rzecz rozwoju danego regionu z wykorzystaniem wartości przyrodniczych i kulturowych, pozwala stworzyć spójną, atrakcyjną i kompletną ofertę turystyczną.
4. Obecność obszarów Natura 2000 w pewnym stopniu ogranicza intensywną i chaotyczną zabudowę, lokalizowanie dużych, uciążliwych inwestycji, których powstanie mogłoby zmniejszyć atrakcyjność turystyczną terenu.
5. Obszary Natura 2000 oferują wartości zgodne z nowymi trendami w turystyce. Stwarzają warunki do uprawiania nieinwazyjnych jej form, dostarczających nowych doznań i ciekawych przeżyć. Umożliwiają bezpieczny wypoczynek i osiągnięcie psychicznej i fizycznej regeneracji.
6. Powodzenie rozwoju turystyki w sąsiedztwie obszarów Natura 2000 w dużej mierze zależy od przekonania mieszkańców o unikalnych wartościach ich miejsca zamieszkania i dostrzeżeniu korzyści z tego faktu. A aktywność, entuzjazm i kreatywność w połączeniu z polską gościnnością stworzą warunki zachęcające turystów do przyjazdu.
7. Tereny o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych są atrakcyjne dla uprawiania turystyki. Zachowanie dobrego stanu przyrody

i urody krajobrazu jest istotnym warunkiem utrzymania zainteresowania odwiedzających. W interesie organizatorów turystyki i podmiotów prowadzących działalność turystyczną jest więc ochrona i promowanie walorów będących atutem terenu ich działalności. Prowadzenie na obszarach chronionych i w ich sąsiedztwie turystyki zrównoważonej w poszanowaniu dla przyrody jest koniecznością, gdyż nie da się zaprzeczyć silnemu związkowi pomiędzy ochroną przyrody a turystyką.

8. Należy jednak pamiętać, że głównym celem utworzenia sieci Natura 2000 jest ochrona różnorodności biologicznej, dlatego rozwój sektora turystycznego musi odbywać się w sposób zaplanowany i kontrolowany, powinien podlegać ocenie i monitoringowi.

Młody puszczyk
Fotografia: Krzysztof Konieczny

Niniejszy materiał został opublikowany dzięki dofinansowaniu ze środków NFOŚiGW.
Za jego treść odpowiada Fundacja Instytut na Rzecz Ekorozwoju.